



สังคหวัตถุกถา
ว่าด้วยการสงเคราะห์

พระพรหมบัณฑิต
วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

สังคหวัตถุทธ ว่าด้วยการสงเคราะห์

พระธรรมเทศนา

ในการพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศล

วันคล้ายวันเฉลิมพระชนมพรรษา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง

เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๖๐

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

(ป.ธ.๙, ศ., ดร., ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครมหาบัณฑิต)

กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค ๒

เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สังคหวัดฤกถา ว่าด้วยการสงเคราะห์

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

(ป.ธ.๙, ศ., ดร., ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครมหาบัณฑิต)

กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค ๒

เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำสำคัญ : ในการพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศล
วันคล้ายวันเฉลิมพระชนมพรรษา
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
บรมนาถบพิตร
ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง
เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๖๐

พิมพ์ : – เพื่อเป็นคลัง ศูนย์การเรียนรู้ และเป็นต้นแบบ
การแสดงพระธรรมเทศนา ปาฐกถา ธรรมกถา
สัมโมทนียกถา และอื่นๆ ในพระพรหมบัณฑิต
– เป็นธรรมวิทยาทาน

พิมพ์พิเศษ : ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

บรรณาธิการ : พระพรหมบัณฑิต

จัดพิมพ์/แบบปก : พระมหาพล วิเชียรสมณโณ

ตรวจทาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

ติดต่อ : สำนักงานประชาสัมพันธ์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
โทร. ๐๒-๕๖๖-๑๖๙๓

Mail : phonsommana@gmail.com

Website : www.watprayoon.com

Facebook : www.facebook.com/PrayoonNews



สังคหวัตถุกถา ว่าด้วยการสังเคราะห์

พระพรหมบัณฑิต

(ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙,ศ.,ดร.,ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์,อัครมหาบัณฑิต)

กรรมการสมมหาเถรสมาคม,เจ้าคณะภาค ๒

เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สังคหวัตถุถา ว่าด้วยการสงเคราะห์



พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
(ป.ธ.๙, ศ., ดร., ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครมหาบัณฑิต)
กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค ๒
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทานบจ เปยฺยวชฺชนจ
สมานตตดา จ ธมฺเมสุ
เอเต ไช สงคหา

อตถจริยา จ ยา อิธ
ตตถตถยถารห์
โลเกรถสุสานิร ยายโตติ

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัยนาพระธรรมเทศนาใน
สังคหวัตถุถา ว่าด้วยวิธีการสงเคราะห์ ผลของพระเดชพระคุณ
ประทับพระปัญญาบารมี อนุรูปแต่พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราช
กุศลทักษิณานุประทาน ที่สมเด็จพระบรมปิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรง
พระคุณอันประเสริฐ ทรงบำเพ็ญให้เป็นไปเนื่องในวันคล้ายวันเฉลิม
พระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
บรมนาถบพิตร ด้วยทรงพระอนุสรณ์ถึงสมเด็จพระปิยราชชนกพระองค์
นั้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดการพระราชพิธีทรงบำเพ็ญ

*พระธรรมเทศนา ในการพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลวันคล้ายวันเฉลิม
พระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ณ พระที่นั่ง
อมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๖๐



พระราชกุศลทักษิณานุประทาน พระราชอุทิศถวายตามคติทางพระพุทธศาสนา ด้วยมีพระราชหฤทัยดำรงมั่นอยู่ในกตัญญูกตเวทิตาธรรม อันเป็นคุณธรรมพื้นฐานของสาธุชนคนดี สมดังพุทธภาษิตที่ว่า “สปปุริสภูมิยทิตํ กตญญตา กตเวทิตา ความกตัญญูรู้คุณและกตเวทิตอบแทนคุณเป็นภูมิชั้นของสาธุชน”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐ ที่โรงพยาบาลเมตต์ออเบิร์น รัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ตลอดระยะเวลา ๗๐ ปีที่ดำรงอยู่ในสิริราชสมบัติ ได้ทรงมีพระราชคุณูปการแก่ประเทศชาติ พระศาสนาและพระบรมราชจักรีวงศ์อย่างอย่างอนันต์ รัฐบาลและพลกนิกรชาวไทยจึงพร้อมใจกันกำหนดให้วันที่ ๕ ธันวาคมของทุกปีเป็นวันชาติและวันพ่อแห่งชาติ ดังนั้น วันที่ ๕ ธันวาคม ซึ่งเป็นวันคล้ายวันเฉลิมพระชนมพรรษาจึงเป็นวันสำคัญของชาติไทย เพราะเป็นวันที่พระมหากษัตริย์ผู้เป็นลัปบุรุษคนดีที่ยิ่งใหญ่ได้เสด็จอุบัติในโลกนี้เพื่อบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่มหาชนชาวไทย สมตามนัยแห่งพระบาลีในสปปุริสสูตรที่ว่า “สปปุริโส ภิกขเว กุเล ชายมาโน” เป็นต้น แปลความว่า “ภิกษุทั้งหลาย สัปปุรุษคนดีเมื่อเกิดในตระกูล ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ชนเป็นอันมาก”

ยิ่งไปกว่านั้น วันที่ ๕ ธันวาคมเป็นวันพ่อแห่งชาติก็เพราะพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรในยามที่ทรงมีพระชนม์ชีพอยู่ ทรงครองแผ่นดินโดยทศพิธราชธรรมด้วยพระมหากรุณาธิคุณต่อประชาชนเช่นเดียวกับบิดาปกครองบุตร ตามนัยแห่งสุภาษิตจณคาคาที่ว่า “มาตา ปิตา จ อตฺตธัมมํ นิจุจํ รกฺขนนฺติ ปุตุตถํ เอวํ ธมฺเมเน รากาโน ปชํ รกฺขนนฺตุ สพฺพทา” แปลความว่า “มารดาบิดา



ย่อมถนอมรักษามรดกน้อยที่เกิดจากตนเป็นนิจ ฉันทิ ขอพระราช
ทั้งหลายจงถนอมรักษาประชาชนโดยธรรมตลอดเวลา ฉันทิ”
ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงทรงได้รับการเทิดทูนไว้ในฐานะพ่อหลวงของปวง
ชนชาวไทย

ตลอดเวลา ๓๐ ปีที่ทรงครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระปรมินท
รมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจ
น้อยใหญ่เพื่อประโยชน์สุขของพสกนิกรชาวไทยตามที่ได้ทรงประกาศ
เป็นสัจจาจาไว้ในพระปฐมบรมราชโองการว่า **“เราจะครองแผ่นดิน
โดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”** พระองค์ได้ถนอม
รักษามรดกนิกรทุกหมู่เหล่าด้วยสังคหวัตถุคือวิธีการสงเคราะห์ ๔ ประการ
ตามนัยแห่งพระบาลีนิกเขปบทที่รับพระราชทานยกขึ้นไว้ ณ เบื้องต้นว่า
“ทานญจ เปยยวชญจ อตถจริยา จ ยา อิธ” เป็นต้น แปลความว่า
**“ทาน การให้ ๑ ปิยวาจา วาจาไพเราะ ๑ อตถจริยา การบำเพ็ญ
ประโยชน์ ๑ สมานัตตตา การวางตนพอดี ๑ ธรรมทั้งสี่ประการนี้
เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในโลก เช่นเดียวกับลี้มสลักควบคุมรถที่แล่น
ไปฉะนั้น”**

ขอรับพระราชทานถวายเป็นนิชานว่า **สังคหวัตถุ** คือวิธีผูกใจคนให้
เกิดความรักสมัครสมานสามัคคีมี ๔ ประการ คือ

๑. **ทาน** การให้ หมายถึง อามิสทาน การให้สิ่งของ วิทยาทาน
การให้ความรู้ และธรรมทาน การให้ธรรมแก่ผู้อื่น

๒. **ปิยวาจา** วาจาไพเราะ หมายถึง การกล่าวคำสุภาพอ่อนหวาน
สมานสามัคคี รวมถึง กล่าวคำแนะนำและปลุกปลอบใจด้วยความ
ปรารถนาดี

๓. **อตถจริยา** การบำเพ็ญประโยชน์ หมายถึง การทำตนให้เป็น



ประโยชน์แก่คนอื่น รวมทั้งการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ด้วยวิธีการต่างๆ

๔. **สมานัตตตา** การวางตนพอดี หมายถึง การวางตนเสมอต้นเสมอปลายในการคบหาสมาคมกับผู้อื่นทั้งในยามได้ดีมีสุขหรือในยามตกทุกข์ได้ยาก ธรรมทั้งสี่ประการนี้เป็นเสมือนหัวใจที่ประสานสมาชิกในสังคมให้เกิดความรักสมัครสมานสามัคคีกัน เช่นเดียวกับลิ้มรสผักที่หัวเพลลาของรณมาศอยยัตหนึ่งรสอร่อยมาเข้ากับเพลลาซึ่งทำให้รณมาศทั้งคันแล่นไปด้วยดี

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ทรงเป็นศูนย์รวมใจของไทยทั้งชาติเพราะทรงลงเคราะห์ประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ประการ ซึ่งขอรับพระราชทานสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ คือ

๑. **ที่ขาด** ทรงเติมให้เต็มด้วยทาน
๒. **ที่เต็ม** ทรงให้รู้จักพอด้วยปิยวาจา
๓. **ที่พอ** ทรงให้รู้จักแบ่งด้วยอัตถจริยา
๔. **ที่แบ่ง** ทรงให้เป็นธรรมด้วยสมานัตตตา

ขอรับพระราชทานถวายเป็นวิทยนาต้อไปว่า **"ที่ขาด ทรงเติมให้เต็มด้วยทาน"** หมายความว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรทรงบำเพ็ญทานเพื่อเติมเต็มในส่วนที่พลกนิกรชาวไทยส่วนใหญ่ขาดแคลนซึ่งเนื่องมาจากปัญหาพื้นฐาน ๓ ประการ คือ ความโง่ ความจน ความเจ็บไข้ เมื่อทรงเห็นว่าที่ใดประชาชนขาดความรู้ ทรงแก้ปัญหาด้วยวิทยาทานและธรรมทาน ที่ใดประชาชนขาดแคลนทุนทรัพย์และสุขภาพที่ดี ทรงแก้ปัญหาด้วยอามิสทานและ

วิทยาทาน บรรดาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกว่า ๔,๐๐๐ โครงการนั้น ส่วนมากเกี่ยวข้องกับการเกษตร การพัฒนาแหล่งน้ำ การส่งเสริมอาชีพและการสาธารณสุข ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ชื่อว่าทรงช่วยพัฒนาประชาชนให้เข้มแข็งพอที่จะช่วยตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ว่า “ถ้าให้ปลาแก่คนจน เขาก็จะมีปลากินเพียงวันเดียว แต่ถ้าสอนวิธีจับปลาให้เขา เขาก็จะมีปลากินตลอดชีวิต” สมดังพุทธวจนสุภาษิตที่ว่า “ตุเมเหติ กิจจํ อาตปปี อกฺขาตาโร ตถาคตา” แปลความว่า “ท่านทั้งหลายต้องทำความเพียรเอง พระตถาคตเจ้าเป็นแต่เพียงผู้ชี้ทาง” ดังนั้น องค์การสหประชาชาติจึงทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล “ความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์” แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๙ โดยประกาศยกย่องว่าพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนา

ประการที่สอง “ที่เต็มทรงให้รู้จักพอด้วยปิยวาจา” หมายความว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำรัส พระบรมราโชวาทและพระราชนิพนธ์ ด้วยปิยวาจา ภาพที่พระองค์พระราชทานพระราชดำรัสแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย พระราชวังดุสิต ยังประทับอยู่ในความทรงจำของพลกนิกรชาวไทยมิรู้ลืม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระราชดำรัสเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระราชทานเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา พุทธศักราช ๒๕๔๑ ซึ่งขออัญเชิญมาตอนหนึ่ง ความว่า “คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศ...มีความคิดว่าทำอะไร

สังคหวัตถุกถา

ว่าด้วยการสงเคราะห์



ต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข”พระราชดำรินี้แสดงให้เห็นว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยสร้างสันติภาพในสังคมด้วยเหตุผลที่ว่า คนเราถ้ารู้จักพอเพียงย่อมไม่คิดเบียดเบียนใคร สังคมที่ปราศจากการเบียดเบียนกันย่อมมีสันติสุข สมดังพุทธภาษิตที่ว่า “อပ္พยุปชฌ์สุขัลโลก” แปลความว่า “การไม่เบียดเบียนกันเป็นสุขในโลก” ดังนั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงมิได้สร้างสันติสุขสำหรับประชาชนชาวไทยเท่านั้น แต่ยังใช้สร้างสันติภาพให้กับชาวโลกทั้งปวงอีกด้วย

ประการที่สาม “ที่พอทรงให้รู้จักแบ่งด้วยอัตถจริยา” หมายความว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ประชาชนโดยพระองค์เองด้วย ทั้งทรงชักนำให้พลกนิกรมีจิตอาสา ร่วมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่สังคมไปพร้อมกันด้วย ดังพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา พุทธศักราช ๒๕๓๙ ความตอนหนึ่งว่า “การแก้ปัญหาต่างๆ...ได้คิดเองส่วนหนึ่ง แต่ยังมีอีกส่วนที่เป็นส่วนใหญ่ที่คนอื่นได้ช่วยคิด คนอื่นได้ช่วยปฏิบัติ...ก็หมายความว่า โครงการพระราชดำรินี้ ทำส่วนหนึ่งคือมีดำริ...แล้วคนอื่นก็ไปทำ” นั่นคือ พระองค์ทรงสอนให้รู้ ทำให้ดู และอยู่ให้เห็น ข้อนี้สมด้วยพระบาลีที่ว่า “อลํ กาดํ อลํสงวิธาตุ” แปลความว่า “ทำเองก็ได้ จัดการให้คนอื่นทำก็ได้”

ประการสุดท้าย “ที่แบ่งทรงให้เป็นธรรมด้วยสมานัตตตา” หมายความว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงผลักดันให้ผลแห่งการพัฒนากระจายไปถึงทุกภาคส่วนของสังคมไทยด้วยสมานัตตตา นั่นคือ ทรงให้แบ่งปันผลประโยชน์ด้วยความเป็นธรรม โดยที่ผู้แบ่งปันปฏิบัติตามพระบาลีที่ว่า “อตุตตามํ อุปมํ กตวา



เปรียบเทียบกับตนเองกับคนอื่น” หมายถึงว่า แบ่งปันความสุขให้แก่คนอื่นเหมือนที่ให้ความสุขแก่ตนเอง ผู้ทำได้อย่างนี้ชื่อว่าปฏิบัติตามพระบรมราโชวาทเรื่องความรู้รักสามัคคีที่จะนำสันติสุขมาสู่สังคมไทย ตามนัยแห่งพุทธภาษิตที่ว่า **“สุขา สุขมสุส สามัคคี”** แปลความว่า **“ความสามัคคีของหมู่คณะนำสุขมาให้”**

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ทรงเป็นศูนย์รวมใจของประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าเพราะทรงสงเคราะห์ประชาชนตามขั้นตอน ๔ ประการ คือ

๑. ที่ขาด ทรงเติมให้เต็ม

๒. ที่เต็ม ทรงให้รู้จักพอ

๓. ที่พอ ทรงให้รู้จักแบ่ง

๔. ที่แบ่ง ทรงให้เป็นธรรม ตามนัยแห่งสังคหวัตถุ ๔ ประการ ดังรับพระราชทานวิสัยนามา

สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระอนุสรณ์ถึงพระราชคุณูปการอันยิ่งใหญ่ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทยและพระบรมราชจักรีวงศ์เป็นอเนกประการ จึงทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทาน พระราชอุทิศถวายแด่สมเด็จพระปิยราชชนก พระองค์นั้น

อิมินา กตปุญญะ ขออำนาจพระราชกุศลที่ได้ทรงบำเพ็ญอุทิศถวายทั้งปวง จงสัมฤทธิ์ผลเป็นอิฏฐวิบากทิพยสมบัติแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร สมดังพระราชอุทิศทุกประการ ขอคุณพระศรีรัตนตรัย และอำนาจแห่งพระราชกุศลที่ทรงบำเพ็ญนี้ พร้อมทั้งพระบารมีธรรมแห่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
สังคหวัตถุตา
ว่าด้วยการสงเคราะห์



มหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้โปรดอภิบาลรักษา สมเด็จพระบรม-
บพิตรพระราชสมภารเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐพระบรมวงศานุวงศ์
ให้ทรงพระเกษมสำราญ เจริญพระชนม์ยิ่งยืนนาน พระราชเดชานุภาพ
แผ่ไพศาล ทรงอภิบาลรักษาประเทศชาติ พระศาสนา และพระบรมราช
จักรีวงศ์ ให้วัฒนาสถาพร ตลอดจิรัฏฐิติกาล

รับพระราชทานถวายเป็นสิริคุณา พระธรรมเทศนาในสังคหวัตถุถา
ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี ยุติลงคงไว้แต่เพียงเท่า
นี้

เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้

ขอถวายพระพร



